

Бојан Н. Тубић
Универзитет у Новом Саду
Правни факултет у Новом Саду
B.tubic@pf.uns.ac.rs
ORCID ID: 0000-0002-1590-3638

ЗАБРАНА ДИСКРИМИНАЦИЈЕ У ЕВРОПСКОМ ПРАВУ – НОВЕ ТЕНДЕНЦИЈЕ*

Сажетак: *Забрана дискриминације има велики значај у Савезу Европске и Европској унији. Протоколом бр. 12 уз Европску конвенцију за заштити људских права и основних слобода уведена је општа забрана дискриминације у односу на уживање било које права утврђеној законом. Подручје примене је шире од оној које покрива члан 14 Конвенције, а које се односи само на права која су њоме загарантована. Овим Протоколом се првенствено циља појединци од дискриминације од стране државе, али он обухвата и односе међу физичким лицима за чије уређење је обично задужена држава, као што је случај произвољно ускраћивање присиља послу, или јавним услугама које могу да пружају физичка лица.*

Дискриминација односно право на једнакост је било разматрано у пракси оба европска суда. Европски суд за људска права као онај који се првенствено бави људским правима је имао водећу улогу. Међутим, усвајањем нових директива на нивоу Европске уније, улога је постао обостран. Суд правде ЕУ је имао значајну улогу у обликовању политика Европске уније у области једнакости и недискриминације. Његова пракса је од велике важности за успостављање одређених ставова у овим областима, као и за дефинисање граница у захтевима поводом забране дискриминације.

Кључне речи: *забрана дискриминације, Европски суд за људска права, Суд ЕУ, директиве ЕУ.*

* Рад је посвећен пројекту „Правна традиција и нови правни изазови” чији је носилац Правни факултет у Новом Саду.

1. УВОД

Начело једнакости представља значајан елеменат међународног правног поретка. Питање дискриминације је постављено високо на агенди држава и појединих међународних организација, као што су Савет Европе и Европска унија. Такође, посебан значај је посвећен борби против дискриминације и у пракси Европског суда за људска права и Суда правде ЕУ. Два најзначајнија европска документа која регулишу питање заштите људских права и самим тим борбе против дискриминације јесу Европска конвенција за заштиту људских права и основних слобода¹ (у даљем тексту Конвенција) и Повеља ЕУ о основним правима и слободама² (у даљем тексту Повеља ЕУ).

Циљ овог рада је да прикаже како је забрана дискриминације регулисана у оквиру два европска система и да се утврди да ли је дошло до неких промена у модерном европском антидискриминационом законодавству. Посебан значај има и однос између два европска суда, па и преклапање њихове праксе, по овом питању. У првом делу рада ће бити анализирана забрана дискриминације у оквиру Савета Европе, а у другом у оквиру Европске уније. Након тога, биће дат један упоредни приказ праксе европских судова и изведени одређени закључци.

2. ЗАБРАНА ДИСКРИМИНАЦИЈЕ У ЕВРОПСКОЈ КОНВЕНЦИЈИ И ПРАКСИ ЕВРОПСКОГ СУДА ЗА ЉУДСКА ПРАВА

Члан 14 Конвенције и члан 1 Протокола бр. 12 уз Конвенцију регулишу питање дискриминације. Оно је разматрано у вези са другим правима предвиђеним Конвенцијом, као што су право на правично суђење, право на приватни и породични живот, право на делотворан правни лек, право на имовину, забрану мучења, нечовечног и понижавајућег поступања и кажњавања, слобода изражавања и други.

Конвенција предвиђа да Суд може да разматра захтеве на основу члана 14 у вези са неким материјалним правом, чак и када није дошло до кршења тог права.

Овај члан Конвенције изричито наводи десет основа дискриминације: пол, раса, боја коже, језик, вероисповест, политичко или друго мишљење, национално или социјално порекло, веза са неком националном мањином, имовинско стање и рођење. Након набрајања ових основа, члан 14 Конвенције

¹ European Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, as amended by Protocols Nos. 11 and 14, 4 November 1950, ETS 5.

² Charter on Human Rights and Fundamental Freedoms, Official Journal of the European union 2012/C 326/02.

указује на то да листа није коначна, већ је отворена, тако да забрањено може да буде и разликовање на основу било ког другог статуса.³ Ако се ради о различитом третману, који је заснован на више недозвољених разлога говори се о вишеструкој дискриминацији, али она није препозната као посебна категорија у пракси Европског суда за људска права, већ се испитује дискриминација по сваком основу појединачно.⁴

У досадашњој пракси Суда, најчешћи облик кршења члана 14 представљала је непосредна односно директна дискриминација. Она подразумева различит третман лица која се налазе у сличним ситуацијама, за које не постоји објективно и разумно оправдање, које није усмерено ка легитимном циљу и ако не постоји разуман однос пропорционалности између примењених средстава и жељеног циља.⁵ Разлика у поступању мора да буде заснована на одређеној карактеристици или статусу лица. Такође, дискриминација може да буде извршена и нечињењем, на пример када држава није предузела мере за одржавање мирних демонстрација у складу са законом или када није реаговала на нападе на припаднике неке етничке или верске групе.⁶ Посредна дискриминација се јавља када постоји наизглед неутрална норма или пракса која несразмерно погађа заштићену групу због неке одређене карактеристике, а да за тако нешто нема објективног и разумног оправдања.⁷

У случају Сидабрас и Џиаутас против Литваније подносиоци представке су тврдили да се држава мешала у њихово право на поштовање приватног живота тако што су поставили забране на њихов приступ запослењу у јавној служби и одређеним аспектима запошљавања у приватном сектору. Право на рад није гарантовано Конвенцијом али је Суд нашао да ове чињенице случаја спадају у поље примене члана 8 Конвенције, пошто ове забране погађају њихову способност да развијају односе са спољним светом у значајној мери и да је то створило озбиљне тешкоће за њих у смислу зарађивања за живот, а очигледним последицама по њихове приватне животе.⁸

У случају Карсон и други против Уједињеног Краљевства, подносиоци представке су се жалили да их је влада дискриминисала по основу места пре-

³ Члан 14 Конвенције, *op.cit.*

⁴ Zlatan Meškić, *Diskriminacija i zaštićeni osnovi u jurisprudenciji Evropskog suda za ljudska prava – trend proširivanja i produbljivanja zaštite*, u: *Evropski sud za ljudska prava i zaštita od diskriminacije: Jurisprudencija i evolucija standarda* (ur. Edin Hodžić), Sarajevo, 2018, 27.

⁵ str. 72.

⁶ *Ibid.*, стр. 74.

⁷ Ivana Jelić, Hannah Smith, *Rodna ravnopravnost i diskriminacija na osnovu pola – Vodić kroz relevantnu jurisprudenciju Evropskog suda za ljudska prava*, AIRE Centre, 2022, str. 26. О индиректној дискриминацији видети: Rodoljub Etinski, *Indirect Discrimination in the Case-law of the European Court of Human Rights*, *Zbornik radova Pravnog fakulteta u Novom Sadu*, 1/2013, str. 57-72.

⁸ Представке бр. 55480/00 и 59330/00 Sidabras and Džiautas v. Lithuania, пресуда од 27. јула 2004. године, пасус 48.

бивалишта одбијајући да дозволи повећање њузових пензија, по истом основу као пензионерима који имају пребивалиште у УК, или у некој држави са којом је УК закључило билатерални споразум о овом питању. Суд је нашао да иако Конвенција не гарантује право на социјално осигурање односно пензију, када држава одлучи да то уради то може да утиче на имовинске интересе, који могу да буду заштићени на основу члана 1 Протокола 1 уз Конвенцију.⁹

Суд је нашао да постоје кршења члана 14 у вези са чланом 2 Протокола 1 у бројним случајевима који су се односили на образовање ромских ученика.¹⁰

Протокол бр. 12 уз Конвенцију забрањује дискриминацију у погледу уживања сваког права установљеног законом, што је шире у односу на члан 14 Конвенције који се односи само на права гарантована Конвенцијом.¹¹ Протокол првенствено штити појединце од дискриминације од стране државе, али се такође примењује и на односе између приватних лица, које држава уобичајено регулише, као што су на пример, арбитрерно ускраћивање права на рад, приступ ресторанима, или службама које приватна лица могу да учине доступним јавности, као што су медицинска нега или обезбеђивање струје и воде.¹²

У случају Сејдић и Финци против Босне и Херцеговине, Суд је заузео став да члан 1 Протокола 12 представља инструмент који уводи општу забрану дискриминације. Такође, навео је и да ће анализа случајева дискриминације бити идентична оној коју је Суд већ установио у погледу члана 14 Конвенције.¹³

Суд је установио смернице за оцењивање и оспоравање дискриминаторског поступања органа разматрајући члан 6 у вези са чланом 14 Конвенције, на пример у случају Андрејева против Летоније,¹⁴ Иако поступци или политике нису непосредно дискриминаторски, они то могу да буду посредно ако до различитог поступања дође као последица несразмерно штетних дејстава опште мере усмерене против једног пола, старосне групе или расне

⁹ Представка бр. 42184/05, *Carson v. United Kingdom*, пресуда од 16. марта 2010. године.

¹⁰ Представка бр. 57325/00, *D.H. and Others v. The Czech Republic*, пресуда од 13. новембра 2007. године; Представка бр. 11146/11 *Horvath and Kiss v. Hungary*, пресуда од 29. априла 2013. године; Представке бр. 11811/20 и 13550/20, *Elmazova and Others v. North Macedonia*, пресуда од 13. марта 2023. године; Представка бр. 24408/16 *Szolcsan v. Hungary*, пресуда од 30. јуна 2023. године; Представка бр. 29359/22 *Salay v. Slovakia*, пресуда од 27. маја 2005. године.

¹¹ O. De Schutter, *The Prohibition of Discrimination under European Human Rights Law – Relevance for EU Racial and Employment Equality Directives*, European Commission, 2005, 24.

¹² Protocol No. 12 to the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms (ETS No. 177), Explanatory Report, para. 28. Available at: <http://conventions.coe.int/Treaty/en/Reports/Html/177.htm>

¹³ Представке бр. 27996/06 и 34836/06 *Sejdić and Finci v. Bosnia and Herzegovina*, пресуда од 22. децембра 2009. године.

¹⁴ Представка бр. 55707/00, *Andrejeva v. Latvia*, пресуда од 8. фебруара 2009. године.

односно етничке групе, при чему се терет пребацује на тужену државу која треба да докаже да ова разлика у поступању није дискриминаторска, већ да је резултат објективних фактора који нису у вези са дискриминацијом. На пример, случај Д.Х. и други против Чешке је први предмет у којем је Суд установио повреду члана 14 Конвенције због расне дискриминације у одређеној сфери јавног живота, односно у конкретном предмету, у државним основним школама. Суд је запазио да се Конвенција бави не само посебним радњама дискриминације, већ и системским поступањима којима се ускраћује уживање права расним или етничким групама – у овом предмету се радило о праву на равноправан приступ образовању ромској деци.¹⁵

Такође, Суд може да одлучи да не разматра случај на основу члана 14 Конвенције када је већ утврдио посебно кршење неког другог члана којим се штити конкретно људско право. На пример, у случају Б.Т. and Б.К.ЦС. против Мађарске, Суд је донео одлуку да је дошло до кршења члана 8 Конвенције због стављања једног ромског детета под привремено старатељство државе, непосредно по његовом рођењу. Међутим, захтев на основу члана 14 Конвенције је проглашен очигледно неоснованим, јер докази пред Судом нису били довољни да се утврди да је стављање под систем старатељства део организоване политике или да је понашање домаћих органа било расно мотивисано.¹⁶

2.1. Забрана дискриминације у вези са чланом 1 Протокола 1 уз Конвенцију

Један од случајева забране дискриминације је у вези са чланом 1 Протокола 1 уз Конвенцију. Суд је донео саветодавно мишљење о правним критеријумима који омогућавају домаћим судовима, у овом случају Државном савету, да процене да ли различито поступање појединих удружења земљопоседника, које проистиче из француског Закона о животној средини. Питање је било да ли су ови критеријуми у складу са чланом 14 Конвенције, у вези са чланом 1 Протокола 1 уз Конвенцију. У свом саветодавном мишљењу, Суд је дао један детаљан план и поступак за испитивање теста дискриминације на основу члана 14 Конвенције. Забрана дискриминације захтева да различито поступање буде засновано на заштићеном основу против дискриминације. Суд се позива на два потенцијална основа за дискриминацију а то су „други статус” и имовина. Такође, потребно је да се утврди да ли различито поступање утиче на лица у аналогним или релативно сличним ситуацијама. Према пракси Суда, фактички и правни елементи применљиви на

¹⁵ Представка бр. 57325/00, D.H. and Others v. The Czech Republic, пресуда од 13. новембра 2007. године.

¹⁶ Представка бр. 4581/16, Case of B.T and B.K.CS. v. Hungary, пресуда од 10. септембра 2025. године, пасус 112.

упоредивост околности морају да буду процењени на основу садржине и циља одређене законодавне мере која је направила разликовање. Такође, процена треба да узме у обзир и контекст у којем је мера донета. Она треба да буде заснована на објективним елементима који разматрају упоредиву ситуацију у целисти, а не само у њеним појединачним аспектима. Суд је нагласио да за постојање аналогне ситуације није неопходно да појединци или групе које се упоређују буду идентичне. Терет доказивања је на подносиоцу представке који треба да докаже да је подвргнут дискриминаторном третману, односно да је у упоредивој ситуацији у односу на друга лица, али да се према њему понашају другачије. Подносилац представке треба да прикупи све релевантне чињеничне и правне информације и да их учини доступним домаћем суду.

Различито поступање се сматра дискриминаторним и кршењем члана 14, уколико не постоји објективно и разумно оправдање за то. Према досадашњој пракси Суда, тест којим се оправдава различито поступање захтева да конкретно поступање служи постизању легитимног циља и да постоји разуман однос сразмерности између коришћених средстава и циља који се жели постићи. Ови стандарди се разликују у зависности од основа и контекста наводне дискриминације. Значајан аспект је и поље слободне процене националних органа при процењивању оправданости различитог поступања. У конкретном случају Суд је констатовао да Француска има широко поље слободне процене у погледу датог питања и тврди да је то блиско повезано са природом основа за дискриминацију на којем је различито поступање засновано. Према ставу Суда, имовина као основ за дискриминацију оправдава постојање ширег поља слободне процене држава, због укључености економских и социјалних политика на националном нивоу, за разлику од различитог поступања заснованог на раси, етничком пореклу, које Суд сматра неприхватљивим.¹⁷

Суд је сматрао да су одређене врсте различитог поступања *prima facie* дискриминаторе али да то овде није случај у погледу права на имовину и поступања француских државних органа. У својој процени, Суд повезује основ дискриминације са пољем слободне процене држава, када процењује оправданост за различито поступање. Такво поступање засновано на економским и социјалним политикама држава, односно засновано на заштићеним основама имовини или другом статусу, даје националним органима широко поље слободне процене и ограничава домашај Суда да испита наводну дискриминацију. Ово указује на то да кршење члана 14 Конвенције може да буде резултат одређених основа дискриминације, као што су раса или етничко

¹⁷ Advisory Opinion on the difference in treatment between landowners' associations "having a recognised existence on the date of the creation of an approved municipal hunters' association" and landowners' associations set up after that date (Request no. P16-2021-002), 13 July 2022, para 100.

порок, али не и основа који се односе на социјалну и економску политику. У складу са овим поједини облици различитог поступања, као што су они засновани на имовини, били би аутоматски искључени из поља примене члана 14 Конвенције.

У случају Шаботи против Француске се такође радило о питањима лова у Француској и разликовање у поступању је било засновано на имовини као основу дискриминације.¹⁸

У овом саветодавном мишљењу, Суд је оставио Државном савету да утврди да ли је различито поступање удружења земљопоседника у складу са чланом 14 Конвенције и чланом 1 Протокола 1. Оно представља једну мапу поступања за утврђивање дискриминације, али открива и неке празнине које и даље постоје у оквиру члана 14. Оне се односе на дефинисање основа за дискриминацију и правила о терету доказивања, али и на улогу поља слободне процене држава у случајевима дискриминације. Прецизно утврђивање и разјашњење овог последњег је кључно за установљивање кршења члана 14 Конвенције. У предмету С.А. Донжвил против Француске, подносилац представке се жалио не само на несразмерно задирање у његово неометано уживање имовине, већ и на повреду забране дискриминације. Аргумент који је изнет је био да је дошло до разлике у поступању између предузећа подносиоца представке и других предузећа која нису платила ПДВ, а против којих је поступак обустављен, а да је дошло до разликовања у идентичној ситуацији. Суд је испитао предмет само у погледу члана 1 Протокола 1, али је у своје испитивање сразмерности спорне мере укључио и аргументе о једнаком поступању, што је допринело томе да утврди повреду права на имовину.¹⁹

2.2. Поједини облици дискриминације

Питање дискриминације се јавило и у вези са парвом на слободне изборе на основу члана 3 Протокола бр. 1 уз Европску конвенцију о људским правима. Наиме, ограничења права на слободне изборе су често праћена кршењима забране дискриминације, јер су блиско повезана са питањима идентитета дате заједнице. Суд је заузео став да свако одступање од начела универзалног права гласа ствара ризик од урушавања демократске ваљаности тако изабраног законодавног тела и закона које оно усваја. Искључивање било које групе или категорије становништва, стога мора бити усклађено са одговарајућом сврхом или циљем, који се налазе у његовом основу.²⁰

¹⁸ Представка бр. 57412/08, Chabauty v. France, пресуда од 4. октобра 2012. године, парус 50.

¹⁹ Представка бр. 36677/97 S.A. Dangeville v. France, пресуда од 16. априла 2002. године.

²⁰ Представка бр. 74025/01 Hirst v. The United Kingdom, пресуда од 6. октобра 2005. године.

Суд је био позван да се изјасни и о предметима дискриминаторног ограничавања права на слободне изборе на основу *inter alia* етничке и расне припадности.²¹ Такође, Суд се изјашњавао о питањима о питањима ограничавања права на слободне изборе и на основу интелектуалног или душевног поремећаја,²² као и пребивалишта и старости.²³

У Европској конвенцији нема изричите забране сексуалног узнемиравања или подстицања на дискриминацију. Међутим, неколико права гарантованих овом Конвенцијом се односи на ову област. Сексуално узнемиравање се може подвести под члан 3 који се односи на нечовечно или понижавајуће поступање или кажњавање, затим на члан 8 који гарантује право на поштовање приватног и породичног живота. У случају Л. и други против Француске, прва подносиатељка представке је тврдила да је била подвргнута секундарној виктимизацији и дискриминаторном третману током кривичног поступка за сексуални чин на који је била приморана када је била малолетна. Суд је констатовао да су у барем две прилике, државни органи имали сексистичке коментаре са намером да негативно утичу на поверење жртве у правосудни систем, што је довело до дискриминаторног понашања заснованог на полу и кршења члана 14 у вези са члановима 3 и 8 Конвенције.²⁴

Подстицање на дискриминацију може бити обухваћено и другим члановима Конвенције, као што су слобода вероисповести и слобода окупљања. На пример у предмету Бачковски и други против Пољске, градоначелник Варшаве је у јавном хомофобичном наступу изјавио да не би допустио одржавање параде за подизање свести о дискриминацији на основу полног усмерења. Надлежни орган управе се изјаснио против параде из других разлога, односно ради спречавања сукоба међу протестантима. Суд је закључио да су градоначелникове изјаве могле да утичу на одлуку надлежног тела те да се одлука заснивала на полном усмерењу чиме је прекршено право на слободу окупљања у вези са правом на слободу од дискриминације.²⁵

У случају Параскева Тодорова против Бугарске, домаћи суд је приликом осуде припаднице ромске националности изричито одбио препоруку тужилаштва да буде осуђена на условну казну затвора. Домаћи суд је у образложењу навео да у ромској мањини постоји култура некажњивости, па да се стога може наслутити да би дотична требало да послужи као пример осталима.

²¹ Представке бр. 27996/06 и 34836/06 *Sejdić and Finci v. Bosnia and Herzegovina*, пресуда од 22. децембра 2009. године.

²² Представка бр. 38832/06 *Alajos Kiss v. Hungary*, пресуда од 20. августа 2010. године.

²³ Представка бр. 19840/09 *Schindler v. The United Kingdom*, пресуда од 7. маја 2013. године, пасуси 119-123.

²⁴ Представке бр. 46949/21, 24989/22, 39759/22, *L. and Others v. France*, пресуда од 24. јула 2025. године.

²⁵ Представка бр. 1543/06, *Baczowski and others v. Poland*, пресуда од 3. маја 2007. године.

Европски суд за људска права је закључио да је на тај начин прекршено право подносиоца на правично суђење у вези са правом на слободу од дискриминације.²⁶

Европски суд за људска права се бавио и питањем дискриминације мањина,²⁷ али ова тема није у фокусу рада.

3. ЗАБРАНА ДИСКРИМИНАЦИЈЕ У ПРАВУ ЕВРОПСКЕ УНИЈЕ

Начело једнакости се може користити као аутономан извор права и представља опште правно начело, које се налази у хијерархији извора права Европске уније.²⁸

Европска унија је настала првенствено као економска интеграција и стога се дуго времена, до 2000. године, антидискриминационо право у овој организацији примењивало искључиво на подручју запошљавања и социјалне сигурности, а покривало је само дискриминацију засновану на полу. Током последње деценије прошлог века, снажно се политички лобирало да се забрана дискриминације у праву Европске уније прошири и на подручја расног и етничког порекла, полног усмерења, верског уверења, старости и инвалидитета. Измењен је Уговор о Европској заједници, на основу кога је Заједница постала надлежна за доношење прописа у подручју забране дискриминације. Током 2000. године усвојене су Директива о једнакости при запошљавању (тзв. Оквирна директива)²⁹ и Директива о расној једнакости.³⁰ Првом директивом се забрањује дискриминација по основу полног усмерења, верског уверења, старости и инвалидитета на подручју запошљавања, а другом се забрањује дискриминација по основу расног или етничког порекла у контексту запошљавања, али и у контексту приступа систему социјалне помоћи, социјалне сигурности и услугама.

Поље примене Директиве о расној једнакости се шири тако што се забрана протеже да покрије дискриминацију појединаца и у јавној и у приватној

²⁶ Представка бр. 37193/07, *Paraskeva Todorova v. Bulgaria*, пресуда од 26. јуна 2010. године.

²⁷ *Sia Spiliopoulou Akermak*, *The Limits of Pluralism – Recent Jurisprudence of the European Court of Human Rights with Regard to Minorities: Does the Prohibition of Discrimination Add Anything?*, Faculty of Law and The Swedish Collegium for Advanced Study in the Social Sciences, Uppsala University, Sweden, Issue 3/2002.

²⁸ Giovanni Zaccaroni, *Equality and Non-Discrimination in the EU: The Foundations of the EU Legal Order*, Edward Elgar Publishing, 2021, 58.

²⁹ Directive 2000/78/EC establishing a general framework for equal treatment in employment and occupation, 2000, OJ L303/16

³⁰ Directive 2000/43/EC implementing the principle of equal treatment between persons irrespective of racial or ethnic origin, 2000, OJ L180/22.

сфери. Такође, као новину, ове директиве забрањују узнемиравање као непожељно понашање које се односи на одговарајући основ дискриминације.

Обе директиве користе уобичајене дефиниције једнаког третмана и дискриминације, забрањујући директну и индиректну дискриминацију, као и узнемиравање. Обично се директна дискриминација дефинише као мање повољан третман неког лица у односу на друго, у упоредивим ситуацијама.³¹ Индиректна дискриминација постоји када је нека пракса, правило или услов наизглед неутралан, али несразмерно утиче на одређене групе, уколико није оправдано. На пример у члану 2 став 2 тачка б Директиве о расној једнакости наводи се да индиректна дискриминација постоји када би наизглед неутрална одредба, критеријум или пракса могла да стави особе одређеног расног или етничког порекла у специфично неповољнији положај у односу на друге особе. Европски суд за људска права је у својој пракси заузео став да разлика у поступању може да поприми облик несразмерно штетног утицаја опште политике или мере која, упркос свом неутралном изразу, дискриминише одређену групу.³²

Обим забране дискриминације у поменутих директивама односи се на три подручја: запошљавање, систем социјалне помоћи и на добра и услуге. На пример, Директива о расној једнакости се примењује на сва три подручја. Такође, може се закључити да се европско антидискриминационо законодавство пре свега грана у два правца. Такође, критеријуми дискриминације се шире и обухватају и у ЕУ и више него што је само радно право и запошљавање. Зaslуге за то не припадају само Повељи ЕУ о основним правима, него и пракси Суда правде ЕУ.

Ове две директиве су означиле почетак антидискриминационог права, као самосталне области унутар права ЕУ.³³ Њима је значајно проширено подручје примене заштите од дискриминације у праву у ЕУ, јер се увидело да је појединцима за остваривање пуног потенцијала на тржишту рада неопходно осигурати једнак приступ подручјима као што су здравство, образовање и становање.

Сексуално узнемиравање је посебна врста дискриминације која се помиње у директивама. Оно се сматра дискриминационим поступањем када узрокује застрашујуће, непријатељско, понижавајуће или увредљиво окружење. Ово је предвиђено Директивом о расној једнакости, Директивом о

³¹ Видети: A comparative analysis of non-discrimination law in Europe 2019, prepared by Isabelle Chopin and Catharina Germaine, December 2019, p.38.

³² Представка бр. 57325/00 D.H. and Others v. The Czech Republic, пресуда од 13. новембра 2007; Представка бр. 33401/02 *Opuz v. Turkey*, пресуда од 9. јуна 2009; Представка бр. 17209/02, *Zarb Adami v. Malta*, пресуда од 20. јуна 2006. године.

³³ Uladzislau Belavusau, Kristin Henrad, A Bird's Eye View on EU Anti-Discrimination Law: The Impact of the 2000 Equality Directives, *German Law Journal* 20 (2019), pp. 614-636, 635.

једнакости при запошљавању, Директивом о једнаком приступу добрима и услугама и Директивом о једнакости полова.

Посебна значаја у развоју људских права, па и у погледу забране дискриминације, представља доношење Повеље ЕУ основним правима.³⁴ Ступањем на снагу Лисабонског уговора³⁵ она постаје обавезујући правни акт, кога су институције ЕУ дужне да се придржавају. Члан 21 Повеље садржи забрану дискриминације по 17 различитих основа. Националне мере које су усвојене да имплементирају директиве могу да буду подвргнуте забрани дискриминације на основу Повеље, јер потпадају под право ЕУ. Пракса Суда ЕУ поводом примене Повеље ЕУ свакако има значајну улогу у развоју забране дискриминације, или ширег начела једнаког третмана.³⁶

Недавно су усвојене две нове директиве у области забране дискриминације. То су: Директива Савета (ЕУ) 2024/1499 од 7. маја 2024. о стандардима за тела за једнакост у подручју једнаког поступања према особама без обзира на њихово расно или етничко порекло, једнаког поступања у питањима запошљавања и рада према особама без обзира на њихову веру или уверење, инвалидитет, старост или сексуалну оријентацију, једнаког поступања према женама и мушкарцима у питањима социјалне сигурности, као и у приступу и набавци робе, односно пружању услуга, и о измени директива 2000/43/EZ и 2004/113/EZ³⁷ и Директива 2024/1500 Европског парламента и Савета од 14. маја 2024. о стандардима за тела за једнакост у подручју једнаког поступања према женама и мушкарцима те њихових једнаких могућности у питањима запошљавања и рада, као и о измени директива 2006/54/EZ и 2010/41/EU.³⁸ Ове директиве успостављају минимум услова за функционисање тела за једнакост, тежећи да побољша њихову ефикасност и да гарантује њихову неза-

³⁴ Charter on Human Rights and Fundamental Freedoms, Official Journal of the European Union 2012/C 326/02.

³⁵ Consolidated versions of the Treaty on European Union and The Treaty on the Functioning of the European Union, Official Journal of the European Union, Volume 51, 2008/C 115/01, Article 6(2).

³⁶ Angela Ward, *The Impact of the EU Charter of Fundamental Rights on Anti-Discrimination Law: More a Whimper than a Bang?*, Cambridge Yearbook of European Legal Studies, 20 (2018), pp. 32-60, 33.

³⁷ Council Directive (EU) 2024/1499 on standards for equality bodies in the field of equal treatment between persons irrespective of their racial or ethnic origin, equal treatment in matters of employment and occupation between persons irrespective of their religion or belief, disability, age or sexual orientation, equal treatment between women and men in matters of social security and in the access to and supply of goods and services, and amending Directives 2000/43/EC and 2004/113/EC, Official Journal of the European Union (L)2024/1499.

³⁸ Directive (EU) 2024/1500 of the European Parliament and of the Council of 14 May 2024 on standards for equality bodies in the field of equal treatment and equal opportunities between women and men in matters of employment and occupation, and amending Directives 2006/54/EC and 2010/41/EU, Official Journal of the European Union (L) 2024/1500.

висност, како би ојачала начело једнаког третмана, које је већ установљено у Европској унији. Поменута тела представљају независне организације које помажу жртвама дискриминације, надгледају и извештавају о питањима дискриминације и промовишу једнакост у оквиру Европске уније.

Државе чланице морају да примењују право ЕУ у свим областима па и у случајевима забране дискриминације. Оне су измениле своја законодавства како би удовољиле захтевима из директива.³⁹

3.1. Пракса Суда ЕУ у области забране дискриминације

Суд правде је прогресивно ширио могућности за појединце да се ослоне начело једнакости како је потврђено у оснивачким уговорима, у односу на друге појединце. Овај процес се одиграо од седамдесетих до касних деведесетих година прошлог века.⁴⁰ Један од најјаснијих примера за ово је случај Ангонезе⁴¹ у којем је Суд разматрао питање дискриминације по основу држављанства. Међутим, један од првих случајева који представља „камен темељац” у области права једнакости у оквиру Европске уније, представља већ случај Дефрен против Сабене, у којем је Суд установио да је укидање дискриминације по основу пола фундаментално за Европску унију и да се оно заснива на поштовању људских права које је од суштинског значаја за тадашње комунитарно право и представљају једно од општих начела.⁴² Међутим, Суд је одбио да да шире тумачење члана 119 и уместо тога заузео став да се текст овог члана не може тумачити као обавезујући у погледу једнаке плате,⁴³ једнакости у погледу других услова рада који се односе на мушкарце и жене. Суд је одбио да расправља о годинама као о фактору и заузео је став да прихвата само блиску везу између природе пружене услуге и износа накнаде. У својој каснијој пракси, Суд је потврдио начело недискриминације засноване на полу.⁴⁴

Случај Билка-Кауфхаус ГмбХ против Вебер фон Харц је од великог значаја за питање троструког теста за оправдање сразмерности у погледу мера

³⁹ Видети: European network of legal experts in gender equality and non-discrimination, A comparative analysis of non-discrimination law in Europe 2025, December 2025.

⁴⁰ Elise Muir, EU Equality Law, The First Fundamental Rights Policy of the EU, Oxford, 2018, p. 8.

⁴¹ Case C-281/98 Roman Angonese v Cassa di Risparmio di Bolzano SpA., пресуда од 6. јуна 2000.

⁴² Case 43-75 Gabrielle Defrenne v Société anonyme belge de navigation aérienne Sabena, пресуда од 8. априла 1976. године, пасус 84.

⁴³ Видети: Giovanni Zaccaroni, op.cit., 63.

⁴⁴ Case 177/88 Elisabeth Johanna Pacifica Dekker v Stichting Vormingscentrum voor Jong Volwassenen (VJV-Centrum) Plus, пресуда од 8. новембра 1990. године; Case 13/94 P. v. S. & Cornwall County Council, пресуда од 30. априла 1996. године.

које се односе на питања дискриминације. Према ставу овог Суда, на националним судовима је да утврде да ли и до ког степена основи које поставља послодавац како би објаснио усвајање праксе за исплату плата која се примењује независно од пола радника, али заправо више погађа жене од мушкараца, могу да буду објективно оправдани економским разлозима. Уколико национални суд нађе да мере које се усвојило поменуто предузеће одговарају његовој стварној потреби, уколико су одговарајући за постизање тражених циљева и уколико су неопходни за то, чињеница да усвојене мере погађају далеко већи број жена него мушкараца није довољна да докаже да представљају кршење члана 119.⁴⁵

Случај Коблер против Републике Аустрије⁴⁶ се односио на индиректну дискриминацију у погледу кретања радника у зависности од њиховог држављанства. Тужилац је био запослен као редовни универзитетски професор на основу јавноправног уговора са државом Аустријом. Он се пријавио, на основу дужине своје службе, за посебан додатак за универзитетске професоре. Услов за добијање овог додатка је био да је неко радио 15 година као професор на аустријским универзитетима. Господин Коблер није испуњавао овај услов али је навео да би га испуњавао уколико би се трајање професуре на универзитетима у другим државама чланицама тадашње Европске заједнице, узело у обзир. Он је сматрао да услов од 15 година професорског стажа само на аустријским универзитетима, не узимајући у обзир стаж на другим универзитетима у државама чланицама, представља индиректну дискриминацију која је забрањена тадашњим правом ЕЗ. Суд је донео одлуку да овакав режим предвиђен аустријским правом, може да спречи слободу кретања за раднике из других држава чланица и држављана Аустрије који напусте своју земљу и уживају слободу кретања радника. Донета је одлука да је аустријски пропис довео до неједнаког третмана.

4. ОДНОС ИЗМЕЂУ ДВА ЕВРОПСКА СИСТЕМА ЗАШТИТЕ У ВЕЗИ СА ЗАБРАНОМ ДИСКРИМИНАЦИЈЕ

Основна људска права су константно добијала све већи простор у пракси Суда правде ЕУ као важан део права ове међународне организације. Међутим, овај Суд и даље није суд који се бави искључиво људским правима као што је то Европски суд за људска права. Ова чињеница доводи до тога да једнакост и недискриминација имају различите улоге у два система у оквиру

⁴⁵ Case 170/84 *Bilka-Kaufhaus GmbH v Weber Von Hartz*, пресуда од 13. маја 1986. године, пасус 36.

⁴⁶ Case C-224/01 *Gerhard Köbler v Republik Österreich*, пресуда од 30. септембра 2003. године.

којих су основани. Из овога произилази да нека права нису заштићена у оквиру режима ЕУ, па се ни спор поводом дискриминације у вези са њиховим уживањем не може покренути пред Судом ЕУ. Као пример за ово је право на поштовање приватног живота. У погледу основа за дискриминацију, пракса Суда ЕУ показује да је пол на врху листе и ова заштита је непосредно повезана са облашћу запошљавања, која је део заједничког тржишта и слободе кретања.

Усвајање директива у тадашњој Европској заједници 2000. године, утицали су на начин како је Европски суд за људска права тумачио члан 14 Конвенције. На пример у случају Начова и други против Бугарске, у погледу прилагођавања доказних правила да се утврди дискриминација, Суд се изричито позвао на директиве тадашње ЕЗ. Ова пресуда је прва у којој је Суд утврдио постојање дискриминације на основу расе. Наиме, до тада је Суд веома ретко закључивао да је дошло до дискриминације, уколико не постоје довољно јаки докази или индиције да је дошло до дискриминаторног поступања.

На пример „Расна” директива није регулисала питање да ли пропуст да се обезбеди одговарајући смештај чланова одређене етничке групе представља облик забрањене дискриминације на основу Директиве. Међутим, резонување Европског суда за људска права у случају Тлименос може да буде примењено на пример на ромску заједницу који могу да захтевају смештај како би могли да наставе са својим традиционалним номадским или полуномадским начином живота.

Суд у Луксембургу у својим пресудама чешће се позива на праксу Суда у Стразбуру него обрнуто, али можемо да кажемо да је утицај у погледу дискриминације обостран. На пример, Европски суд за људска права се позвао на праксу Суда ЕУ у случају Маркикс против Белгије,⁴⁷ у којем се Суд позвао на случај Дефрен.⁴⁸ Такође у случају Начова против Бугарске⁴⁹ Суд у Стразбуру се позвао на одредбе о терету доказивања у директивама ЕУ из 2000. године и прихватио да се ово начело може применити у будућим случајевима поднетим на основу члана 14 Конвенције.

Такође, у случају Стек против Уједињеног Краљевства Суд у Стразбуру се позвао на значајну вредност пресуда Суда у Луксембургу у питањима дискриминације по полу у области социјалне сигурности.⁵⁰

⁴⁷ Представка бр. 6833/74 Marckx v. Belgium, пресуда од 13. јуна 1979. године, пасус 58.

⁴⁸ Case 43-75 Gabrielle Defrenne v Société anonyme belge de navigation aérienne Sabena, пресуда од 8. априла 1976. године.

⁴⁹ Представке бр. 43577/98 и 43579/98 Nachova and Others v. Bulgaria, пресуда од 6. јула 2005. године.

⁵⁰ Представке бр. 65731 и 65900/01 Stec v. The United Kingdom, пресуда од 12. априла 2006. године, пасус 58.

У случају Морару против Румуније,⁵¹ подносиатеља представке је тврдила да њено искључивање са војних медицинских студија због њене висине и тежине представља кршење забране дискриминације, предвиђене у члану 14 Конвенције, у вези са правом на образовање предвиђеним чланом 2 Протокола бр. 1 уз Конвенцију. Она се позвала на право Европске уније и на пресуду Суда ЕУ у случају Калири,⁵² из 2017. године. Суд у Стразбуру је донео одлуку да је дошло до кршења Конвенције, примећујући да су домаћи судови пропустили да суштински поступе у складу са пресудом у случају Калири и испитају њене последице, које је истакала подносиатеља представке.

Поједини случајеви пред Европским судом за људска права су се односили на примену правила о коришћењу земљишта, не узимајући у обзир посебне потребе Рома које произилазе из њиховог традиционалног начина живота и путовања у караванима. Посебно значајни случајеви су се односили на Уједињено Краљевство, као што је био случај Чепмен, где Суд није искључио могућност оваквог резоновања, али је ипак донео одлуку да није постојала дискриминација у овом случају.⁵³ Суд је свој закључак засновао на ставу да би посебан третман Ромима који су незаконито поставили свој караван на одређено место, у односу на друге појединце или групе, довело до значајних проблема у смислу члана 14 Конвенције.⁵⁴ У овом случају чак седморо судија је поднело своје издвојено мишљење, оспоравајући став већине. Они су, између осталог, навели да игнорисање чињенице да у овом случају начин живота подносилаца представке као Рома проширује поље примене члана 8 Конвенције, што не мора увек да буде случај за лице које живи у класичном, конвенционалном домаћинству. Околности нису сличне. Дискриминација може да настане када државе без објективног и разумног оправдања пропусте да третирају различито лица чије су животне околности значајно другачије. Ово је потврђено у случају Тлименос против Грчке.⁵⁵

Заштита против дискриминације у области запошљавања се проширује на сва три основа која су предвиђена директивама о забрани дискриминације. Суд ЕУ је широко тумачио концепт приступа послу. На пример у случају Мејерс, Суд је нашао да приступ послу покрива не само услове који се захтевају пре него што се заснује радни однос, већ и све факторе који су од утицаја за овај однос и морају да буду размотрени пре него што појединац донесе одлуку да ли прихвата понуду за посао. У овом предмету додела одређене државне накнаде могла се сврстати у наведено подручје јер је право на накнаду

⁵¹ Представка бр. 64480/19, *Moraru v. Romania*, пресуда од 8. фебруара 2023. године.

⁵² Case C-409/16 *Kalliri*, пресуда од 18. октобра 2017. године.

⁵³ Представка бр. 27238/95 *Chapman v. The United Kingdom*, пресуда од 18. јануара 2001, пасуси 127-130.

⁵⁴ Ибид, пасус 95.

⁵⁵ Представка бр. 34369/97 *Thlimmenos v. Greece*, пресуда од 6. априла 2000. године.

могло да утиче на кандидатову одлуку о прихватању посла. На кандидата би утицало да ли има право на ову повластицу када разматра одлуку да ли да прихвати конкретно место. На тај начин, такво разматрање би утицало на приступ запошљавању.⁵⁶

У случају Скорбус против Ланд Хесен тужитељка се пријавила за приправничко место као део њених квалификација за обављање послова у правосуђу. Према националном праву, било је неопходно да положи државни испит, обави приправнички стаж и да положи други испит. Тужитељка је положила први испит али је одбијен њен захтев да обави приправнички стаж, јер није било слободних места. Њено похађање приправничког стажа је одложено док нова места не буду доступна. Она је тврдила да је била дискриминисана, јер је приоритет даван мушкарцима који су завршили војну службу. Суд је закључио да национално законодавство које регулише датум приступа приправничком месту спада у област приступа запослењу пошто је тај период приправничког стажа сматран запослењем и то самостално и као део процеса запошљавања у правосуђу.⁵⁷

Два европска суда ће наставити да се баве заштитом људских права и угледаће се на праксу оног другог и у области заштите од дискриминације. Поједини аутори сматрају да је однос између два суда постао веома сложен у претходним годинама, а посебно у погледу обавезујућег дејства Повеље ЕУ.⁵⁸

5. ЗАКЉУЧАК

Забрана дискриминације на европском нивоу и даље при врху приоритета када је у питању заштита људских права. Протокол 12 уз Европску конвенцију прописује општу забрану дискриминације. Заштита од оваквог поступања, која је предвиђена чланом 1 Протокола 12 уз Конвенцију иде преко онога што је гарантовано чланом 14 Конвенције. Члан 1 Протокола прописује директне обавезе само државним органима, свих грана власти. Међутим, државе треба да усвоје и мере које забрањују дискриминацију коју спроводе приватни субјекти и то у ситуацијама када би пропуст да се такве мере усвоје очигледно био неразуман и имао за последицу лишавање одређеног лица уживања његових законских права.

Једнакост и недискриминација су од изузетног значаја за право Европске уније. Анти-дискриминационо законодавство Европске уније се сматра једним од најзначајнијих и најсвеобухватнијих. Иако је Европска унија настала

⁵⁶ Case C-116/94 Meyers v. Adjudication Officer, пресуда од 13. јула 1995. године.

⁵⁷ Case C-79/99 Julia Schnorbus v. Land Hessen, пресуда од 7. децембра 2000. године.

⁵⁸ Dialogue on the Way the CJEU Uses ECHR Case Law, edited by Victor Davio and Elise Muir, European Papers, Vol. 8, no. 1, 2023, pp. 317-322, 321.

првенствено као економска творевина постепено је на значају добијала и заштита основних људских права, као део права ЕУ.

Поред самог законодавства ЕУ, посебан значај има и пракса Суда правде ЕУ, која се традиционално бавила основама дискриминације као што су пол и држављанство и то држављанство других држава чланица ЕУ.

Нове тенденције указују на то да се стандарди заштите од дискриминације поштују и да није дошло до смањења нивоа ове заштите, као и да се дискриминација сада све више везује за радни однос и сексуалну оријентацију.

ЛИСТА РЕФЕРЕНЦИ

Монографије и чланци

A comparative analysis of non-discrimination law in Europe 2019, prepared by Isabelle Chopin and Catharina Germaine, December 2019.

Angela Ward, The Impact of the EU Charter of Fundamental Rights on Anti-Discrimination Law: More a Whimper than a Bang?, Cambridge Yearbook of European Legal Studies, 20 (2018).

Dialogue on the Way the CJEU Uses ECHR Case Law, edited by Victor Davio and Elise Muir, European Papers, Vol. 8, no. 1, 2023, pp. 317-322, 321.

Elise Muir, EU Equality Law, The First Fundamental Rights Policy of the EU, Oxford, 2018.

European network of legal experts in gender equality and non-discrimination, A comparative analysis of non-discrimination law in Europe 2025, December 2025.

Giovanni Zaccaroni, Equality and Non-Discrimination in the EU: The Foundations of the EU Legal Order, Edward Elgar Publishing, 2021.

Ivana Jelić, Hannah Smith, Rodna ravnopravnost i diskriminacija na osnovu pola – Vodić kroz relevantnu jurisprudenciju Evropskog suda za ljudska prava, AIRE Centre, 2022.

O. De Schutter, The Prohibition of Discrimination under European Human Rights Law – Relevance for EU Racial and Employment Equality Directives, European Commission, 2005.

Rodoljub Etinski, Indirect Discrimination in the Case-law of the European Court of Human Rights, Zbornik radova Pravnog fakulteta u Novom Sadu, 1/2013.

Sia Spiliopoulou Akermark, The Limits of Pluralism – Recent Jurisprudence of the European Court of Human Rights with Regard to Minorities: Does the Prohibition of Discrimination Add Anything?, Faculty of Law and The Swedish Collegium for Advanced Study in the Social Sciences, Uppsala University, Sweden, Issue 3/2002.

Uladzislau Belavusau, Kristin Henrad, A Bird's Eye View on EU Anti-Discrimination Law: The Impact of the 2000 Equality Directives, German Law Journal 20 (2019), pp. 614-636, 635.

Zlatan Meškić, Diskriminacija i zaštićeni osnovi u jurisprudenciji Evropskog suda za ljudska prava – trend proširivanja i produbljivanja zaštite, u: Evropski sud za ljudska prava i zaštita od diskriminacije: Jurisprudencija i evolucija standarda (ur. Edin Hodžić), Sarajevo, 2018.

Правни извори

European Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms, as amended by Protocols Nos. 11 and 14, 4 November 1950, ETS 5.

Protocol No. 12 to the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms (ETS No. 177), Explanatory Report, para. 28. Available at: <http://conventions.coe.int/Treaty/en/Reports/Html/177.htm>

Charter on Human Rights and Fundamental Freedoms, Official Journal of the European Union 2012/C 326/02.

Consolidated versions of the Treaty on European Union and The Treaty on the Functioning of the European Union, Official Journal of the European Union, Volume 51, 2008/C 115/01.

Directive 2000/78/EC establishing a general framework for equal treatment in employment and occupation, 2000, OJ L303/16

Directive 2000/43/EC implementing the principle of equal treatment between persons irrespective of racial or ethnic origin, 2000, OJ L180/22.

Council Directive (EU) 2024/1499 on standards for equality bodies in the field of equal treatment between persons irrespective of their racial or ethnic origin, equal treatment in matters of employment and occupation between persons irrespective of their religion or belief, disability, age or sexual orientation, equal treatment between women and men in matters of social security and in the access to and supply of goods and services, and amending Directives 2000/43/EC and 2004/113/EC, Official Journal of the European Union (L)2024/1499.

Directive (EU) 2024/1500 of the European Parliament and of the Council of 14 May 2024 on standards for equality bodies in the field of equal treatment and equal opportunities between women and men in matters of employment and occupation, and amending Directives 2006/54/EC and 2010/41/EU, Official Journal of the European Union (L) 2024/1500.

Судске пресуде

Представке бр. 55480/00 и 59330/00 Sidabras and Džiautas v. Lithuania, пресуда од 27. јула 2004. године, пасус 48.

Представка бр. 42184/05, Carson v. United Kingdom, пресуда од 16. марта 2010. године.

Представка бр. 11146/11 Horvath and Kiss v. Hungary, пресуда од 29. априла 2013. године.

Представке бр. 11811/20 и 13550/20, Elmazova and Others v. North Macedonia, пресуда од 13. марта 2023. године.

Представка бр. 24408/16 Szolcsan v. Hungary, пресуда од 30. јуна 2023. године.

Представка бр. 29359/22 Salay v. Slovakia, пресуда од 27. маја 2005. године.

Представке бр. 27996/06 и 34836/06 Sejdić and Finci v. Bosnia and Herzegovina, пресуда од 22. децембра 2009. године.

Представка бр. 55707/00, Andrejeva v. Latvia, пресуда од 8. фебруара 2009. године

Представка бр. 57325/00, D.H. and Others v. The Czech Republic, пресуда од 13. новембра 2007. године.

Представка бр. 4581/16, Case of B.T and B.K.CS. v. Hungary, пресуда од 10. септембра 2025. године.

Представка бр. 57412/08, Chabauty v. France, пресуда од 4. октобра 2012. године.

- Представка бр. 36677/97 S.A. Dangeville v. France, пресуда од 16. априла 2002. године.
Представка бр. 74025/01 Hirst v. The United Kingdom, пресуда од 6. октобра 2005. године.
Представке бр. 27996/06 и 34836/06 Sejdić and Finci v. Bosnia and Herzegovina, пресуда од 22. децембра 2009. године.
Представка бр. 38832/06 Alajos Kiss v. Hungary, пресуда од 20. августа 2010. године.
Представка бр. 19840/09 Schindler v. The United Kingdom, пресуда од 7. маја 2013. године.
Представке бр. 46949/21, 24989/22, 39759/22, L. and Others v. France, пресуда од 24. јула 2025. године.
Представка бр. 1543/06, Baczkowski and others v. Poland, пресуда од 3. маја 2007. године.
Представка бр. 37193/07, Paraskeva Todorova v. Bulgaria, пресуда од 26. јуна 2010. године.
Представка бр. 33401/02 Opuz v. Turkey, пресуда од 9. јуна 2009. године
Представка бр. 17209/02, Zarb Adami v. Malta, пресуда од 20. јуна 2006. године.
Представка бр. 6833/74 Marekx v. Belgium, пресуда од 13. јуна 1979. године, пасус 58.
Представке бр. 43577/98 и 43579/98 Nachova and Others v. Bulgaria, пресуда од 6. јула 2005. године.
Представке бр. 65731 и 65900/01 Stec v. The United Kingdom, пресуда од 12. априла 2006. године.
Представка бр. 64480/19, Moraru v. Romania, пресуда од 8. фебруара 2023. године.
Представка бр. 27238/95 Chapman v. The United Kingdom, пресуда од 18. јануара 2001.
Представка бр. 34369/97 Thlimmenos v. Greece, пресуда од 6. априла 2000. године.
Advisory Opinion on the difference in treatment between landowners' associations "having a recognised existence on the date of the creation of an approved municipal hunters' association" and landowners' associations set up after that date (Request no. P16-2021-002), 13 July 2022.
Case C-281/98 Roman Angonese v Cassa di Risparmio di Bolzano SpA., пресуда од 6. јуна 2000.
Case 43-75 Gabrielle Defrenne v Société anonyme belge de navigation aérienne Sabena, пресуда од 8. априла 1976. године.
Case 177/88 Elisabeth Johanna Pacifica Dekker v Stichting Vormingscentrum voor Jong Volwassenen (VJV-Centrum) Plus, пресуда од 8. новембра 1990. године.
Case 13/94 P. v. S. & Cornwall County Council, пресуда од 30. априла 1996. године.
Case 170/84 Bilka-Kaufhaus GmbH v Weber Von Hartz, пресуда од 13. маја 1986. године, пасус 36.
Case C-224/01 Gerhard Köbler v Republik Österreich, пресуда од 30. септембра 2003. године.
Case 43-75 Gabrielle Defrenne v Société anonyme belge de navigation aérienne Sabena, пресуда од 8. априла 1976. године.
Case C-409/16 Kalliri, пресуда од 18. октобра 2017. године.
Case C-116/94 Meyers v. Adjudication Officer, пресуда од 13. јула 1995. године.
Case C-79/99 Julia Schnorbus v. Land Hessen, пресуда од 7. децембра 2000. године.

Bojan N. Tubić
University of Novi Sad
Faculty of Law Novi Sad
B.Tubic@pf.uns.ac.rs
ORCID ID: 0000-0002-1590-3638

The Prohibition of Discrimination in European Law – New Tendencies

Abstract: *The prohibition of discrimination is of great importance in the Council of Europe and the European Union. Protocol No. 12 to the European Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms introduced a general prohibition of discrimination in relation to the enjoyment of any right granted by law. Its scope is broader than that covered by Article 14 of the Convention, which refers only to the rights guaranteed by the Convention. This Protocol primarily protects individuals against discrimination by the State, but it also covers relationships between individuals whose regulation is usually the responsibility of the State, such as the arbitrary denial of access to employment or to public services that individuals can provide. Discrimination, or the right to equality, has been considered in the case law of both European courts. The European Court of Human Rights, as the one that primarily deals with human rights, has played a leading role. However, with the adoption of new directives at the level of the European Union, the influence has become reciprocal. The Court of Justice of the EU has played a significant role in shaping European Union policies in the areas of equality and non-discrimination. Its case law is of great importance in establishing certain positions in these areas, as well as in defining the limits of claims regarding the prohibition of discrimination.*

Keywords: *prohibition of discrimination. European Court of Human Rights, the Court of Justice of the EU, EU directives.*

Датум пријема рада: 2. 3. 2026.

Датум достављања коначне верзије рада: 21. 4. 2026.

Датум прихватања рада: 22. 4. 2026.